

การบริหารและจัดการความร่วมมือเชิงบูรณาการในการป้องกันอุทกภัยของจังหวัดนนทบุรี THE INTEGRATED COLLABORATIVE ADMINISTRATION AND MANAGEMENT IN FLOOD PREVENTION OF NONTHABURI PROVINCE

ทรงพล สวয়สม^{1*} และ ชินรัตน์ สมสืบ²

Songphon Suaysom^{1,*} and Chinnarat Somsueb²

¹ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร กรมชลประทาน กรุงเทพมหานคร 10300

²วิทยาลัยการบริหารแห่งรัฐ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลพระนคร กรุงเทพมหานคร 10300

¹Information and Communication Center, Royal Irrigation Department, Bangkok 10300, Thailand

²State Administration College, Rajamangala University of Technology Phra Nakhon, Bangkok 10300, Thailand

*Corresponding Author: E-mail: songphon44@gmail.com

รับบทความ 8 ธันวาคม 2566 แก้ไขบทความ 25 กันยายน 2567 ตอรับบทความ 27 กันยายน 2567 เผยแพร่บทความ ตุลาคม 2567

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษากระบวนการความร่วมมือเชิงบูรณาการในการป้องกันอุทกภัยของจังหวัดนนทบุรี 2) ศึกษาและวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อความร่วมมือเชิงบูรณาการในการป้องกันอุทกภัยของจังหวัดนนทบุรี และ 3) ศึกษาปัญหาอุปสรรคและข้อเสนอแนะความร่วมมือเชิงบูรณาการในการป้องกันอุทกภัยของจังหวัดนนทบุรี

กระบวนการความร่วมมือเชิงบูรณาการในการป้องกันอุทกภัยของจังหวัดนนทบุรีมี 5 ขั้นตอน คือการแสวงหาข้อมูล การแสวงหาการปรับเปลี่ยนเพื่อให้เกิดความเหมาะสม การกำหนดนโยบายและแผนกลยุทธ์ร่วมกัน การแลกเปลี่ยนทรัพยากร และการสร้างความร่วมมือกัน ปัจจัยที่ส่งผลต่อความร่วมมือเชิงบูรณาการคือ ความเข้มแข็ง การเสียสละ และความสามัคคีของผู้นำชาวบ้าน และชาวบ้านในพื้นที่ ความจริงใจและความจริงจังของภาครัฐและภาคเอกชนที่จัดสรรทรัพยากรเพื่อการป้องกันน้ำท่วม

ปัจจัยประชากรศาสตร์ด้านอายุ ระดับการศึกษา รายได้ต่อเดือนและระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ส่งผลต่อความคิดเห็นการบริหารและจัดการความร่วมมือเชิงบูรณาการในการป้องกันอุทกภัยของจังหวัดนนทบุรี แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ส่วนปัจจัยประชากรศาสตร์ด้านเพศ สถานภาพ และอาชีพ ส่งผลต่อความคิดเห็นการบริหารและจัดการความร่วมมือเชิงบูรณาการในการป้องกันอุทกภัยของจังหวัดนนทบุรี ไม่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ความเจริญของเมืองในจังหวัดนนทบุรีส่งผลกระทบต่อระดับความเสี่ยงของพื้นที่ในการเกิดปัญหาอุทกภัย ดังนั้นแนวทางป้องกันน้ำท่วมต้องอาศัยความร่วมมือกันทุกภาคส่วนดำเนินการเชิงบูรณาการทั้งประชาชน ธุรกิจ รัฐ และการเมือง

คำสำคัญ: ความร่วมมือเชิงบูรณาการ, การบริหารจัดการชลประทานโดยมีส่วนร่วม, การป้องกันอุทกภัย

ABSTRACT

The objectives of this research were to 1) investigate the integrated collaboration process for flood prevention in Nonthaburi province, 2) examine and analyze factors contributing to the integrated collaboration for flood prevention in Nonthaburi province, and 3) explore problems and obstacles, and propose recommendations for the integrated collaboration for flood prevention in Nonthaburi province.

The integrated cooperation process in flood prevention in Nonthaburi comprised five steps: searching for information, seeking appropriate adjustments, collaborative formulation of policies and strategic plans, resource exchange, and cooperation building. Factors influencing the integrated collaboration included the strength, dedication, and unity of community leaders and residents, as well as the sincerity and commitment of both the public and private sectors in allocating resources for flood prevention.

Demographic factors – age, education level, monthly income, and the duration spent living in the locality – affected the opinions toward the integrated collaborative administration and management for flood prevention

in Nonthaburi province differently at a statistically significant level of .05; whereas gender, marital status and occupation showed no differences at a statistically significant level of .05.

Urbanization expansion in Nonthaburi province invariably increases the potential risk of flooding; hence, effective flood prevention requires integrated collaboration across all sectors, including individuals, businesses, government, and political stakeholders.

Keywords: Integrated Collaborative, Participatory Irrigation Management, Flood Prevention

บทนำ

อุทกภัยหรือภัยจากน้ำท่วมเป็นภัยที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติและตามฤดูกาล แต่ก็สามารถที่จะป้องกันปัญหามีให้เกิดขึ้นหรือได้รับผลกระทบน้อยลงได้ โดยใช้เทคนิคทางด้านการบริหารจัดการ ด้านวิศวกรรม และด้านอื่น ๆ เมื่อเกิดอุทกภัยจะต้องมีระบบการเตือนภัยล่วงหน้าให้ผู้เกี่ยวข้องหรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียให้รับรู้ มีการเตรียมตัว หน่วยงานต่าง ๆ เตรียมรับสถานการณ์ฉุกเฉินหรือหลีกเลี่ยงอันตรายที่อาจจะเกิดขึ้น ตัวอย่างกรณีผลเสียหายจากอุทกภัยของประเทศไทยในช่วงปลายปี พ.ศ. 2554 วิกฤตน้ำท่วมในประเทศไทย พ.ศ.2554 น้ำได้ท่วมขังครอบคลุมพื้นที่ต่อเนื่องกันเป็นบริเวณกว้างกว่าทุกครั้งที่ผ่านมา พื้นที่บริเวณที่มีน้ำท่วมขังครอบคลุมพื้นที่หลายจังหวัดทางภาคเหนือ ภาคกลาง รวมทั้งกรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นพื้นที่ที่เรียกว่า กลุ่มลุ่มน้ำเจ้าพระยา-ท่าจีน วิกฤตน้ำท่วมครั้งนี้ก่อให้เกิดความเสียหายมากมายทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคม ทางด้านเศรษฐกิจได้รับความเสียหายเป็นจำนวนหลายแสนล้านบาท ดังเช่น เศรษฐกิจปี พ.ศ. 2554 เศรษฐกิจไทยในสามไตรมาสแรกขยายตัวดี แม้จะได้รับผลกระทบจากทั้งภัยพิบัติในญี่ปุ่นและการชะลอตัวของเศรษฐกิจโลก แต่มหาอุทกภัยครั้งรุนแรงที่สุดในรอบ 70 ปี ในไตรมาสที่ 4 ส่งผลให้ทั้งปีเศรษฐกิจขยายตัวเพียงร้อยละ 0.1 มหาอุทกภัยเกิดขึ้นที่ศูนย์กลางการผลิตอุตสาหกรรมสำคัญของประเทศ ส่งผลทางตรงให้การผลิตหยุดชะงักและผลทางอ้อมจากปัญหาการขาดแคลนชิ้นส่วน (Supply Chain Disruption) และปัญหาการคมนาคมขนส่ง ซึ่งส่งผลต่อเนื่องทำให้ขาดแคลนสินค้าเพื่อการส่งออก การบริโภค และการลงทุน (อรพรรณ ศรีเสาวลักษณ์ และคณะ, 2557, หน้า 4) ส่วนทางด้านสังคม ประชาชนจำนวนหนึ่งเสียชีวิต ประชาชนที่อยู่บริเวณน้ำท่วมขัง ทรัพย์สินเสียหายเป็นจำนวนมาก ขณะเดียวกันต้องเคลื่อนย้ายหาที่พักพิงชั่วคราวที่หน่วยงานภาครัฐและเอกชนจัดให้หรือเคลื่อนย้ายหาแหล่งพักพิงสถานที่อื่น

ภาคกลางของประเทศไทยมีพื้นที่ประมาณ 92,795 ตารางกิโลเมตร ประกอบด้วย 22 จังหวัด ลักษณะภูมิประเทศของภาคกลางเป็นที่ราบที่เกิดจากการทับถมของเศษดิน หิน กรวดและทรายที่ถูกพัดพา ที่ราบภาคกลางตอนล่าง ได้แก่บริเวณทางใต้ของจังหวัดนครสวรรค์ ลงไปจนถึงอ่าวไทย มีลักษณะเป็นที่ราบน้ำท่วมถึง เป็นที่ราบดินดอนสามเหลี่ยมปากแม่น้ำเจ้าพระยา พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นที่ราบน้ำท่วมถึงซึ่งมีขนาดใหญ่ที่สุดของประเทศและมีแม่น้ำสายสำคัญในภาคกลาง คือ แม่น้ำเจ้าพระยา แมกลอง ท่าจีน ต่างก็มีความสำคัญต่อการดำรงชีพของประชาชนในพื้นที่ เป็นแหล่งบ่มเพาะทางวัฒนธรรมและประเพณีของแต่ละลุ่ม แม่น้ำเจ้าพระยาเป็นแม่น้ำที่มีความสำคัญต่อประเทศไทยเป็นอย่างมาก จะไหลผ่านจังหวัดนนทบุรีเข้าสู่กรุงเทพมหานคร จังหวัดนนทบุรี มีความเป็นมาทางประวัติศาสตร์อันยาวนานกว่า 400 ปี ตั้งอยู่ริมแม่น้ำเจ้าพระยา ระดับความสูงต่ำของพื้นที่ไม่เกิน 6 เมตรเหนือระดับน้ำทะเลปานกลาง. 2-8 เมตร มีคูคลองน้อยใหญ่ มีพื้นที่ประมาณ 622.303 ตารางกิโลเมตร หรือ 388,939 ไร่ อยู่ห่างจากกรุงเทพมหานครฯ เพียง 20 กิโลเมตร เป็นหนึ่งในห้าจังหวัดปริมณฑลของกรุงเทพฯ พื้นที่จังหวัดนนทบุรีที่มีความเสี่ยงเนื่องจากเป็นพื้นที่ลุ่มต่ำ ประกอบด้วย 11 พื้นที่ เช่น ชุมชนมัสยิดท่าอิฐ ต.ท่าอิฐ อ.ปากเกร็ด ชุมชนริมแม่น้ำของเกาะเกร็ด ต.เกาะเกร็ด อ.ปากเกร็ด ชุมชนวัดบางจาก ต.คลองพระอุดม อ.ปากเกร็ด ชุมชนท่าบ้านนนทบุรี ชุมชนตลาดขวัญ อ.เมืองนนทบุรี ชุมชนไทรมา-ท่าอิฐ อ.เมืองนนทบุรี พื้นที่ใต้สะพานพระรามห้า เป็นต้น

จังหวัดนนทบุรีมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการป้องกันอุทกภัยที่จะส่งผลโดยตรงต่อกรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นเมืองหลวงและนครที่มีประชากรมากที่สุดของประเทศไทย เป็นศูนย์กลางการปกครอง การศึกษา การคมนาคมขนส่ง การเงินการธนาคาร การพาณิชย์ การสื่อสาร และความเจริญของประเทศ จังหวัดนนทบุรีเป็นเมืองหน้าด่านของมวลน้ำที่จะเข้าสู่ใจกลางเมืองกรุงเทพมหานคร และยังส่งผลต่อจังหวัดใกล้เคียงอีกด้วย ปัญหาที่เกิดขึ้นตลอดมาการเกิดอุทกภัยในบริเวณนี้ เนื่องมาจากทั้ง น้ำเหนือ น้ำหนุน และน้ำท่า ซึ่งทำให้เกิดผลเสียหายต่อทั้งด้านสังคมและเศรษฐกิจของประเทศอย่างมหาศาลทั้งในระดับประเทศและระดับพื้นที่ ประชาชนดำรงชีวิตได้อย่างยากลำบาก โดยเฉพาะประชาชนในพื้นที่ลุ่มต่ำที่แต่ก่อนมักจะเป็นพื้นที่การเกษตร ประกอบกับมีการเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจและสังคม มีการก่อสร้างทางกายภาพมากมาย จึงทำให้เกิดอุทกภัยต่อจังหวัดนนทบุรี ดังตัวอย่างของการเกิด

อุทกภัยดังกล่าวที่เกิดขึ้นที่โรงเรียนสมานพิชากร ต.ท่าทราย อ.เมือง จ.นันทบุรี เกิดอุทกภัยอันเป็นผลมาจากการก่อสร้างรถไฟฟ้ายานสายสีชมพู ทำให้โรงเรียนเกิดความเสียหายไม่สามารถเปิดการเรียนการสอนได้ตามปกติ น้ำท่วมโรงเรียนเกิดจากการก่อสร้างที่มีการนำดินไปอุดท่อระบายน้ำ เพื่อความสะดวกในการก่อสร้างของบริษัทฯ ดังภาพข่าว

“ได้รับความเดือดร้อนจากการก่อสร้างรถไฟฟ้ายานสายสีชมพู เนื่องจากทรายเป็นการก่อสร้างลงไปอุดท่อระบายน้ำ ทำให้น้ำฝนตกหนักไม่สามารถระบายลงท่อได้เข้าท่วมโรงเรียนชั้นล่างห้องเรียนอนุบาล ห้องพักครูได้รับความเสียหายทั้งหมด และบ้านเรือนประชาชนอีกประมาณ 200 หลังคาเรือนถูกน้ำท่วมขัง ยังไม่มีหน่วยงานออกมารับผิดชอบ....รอบนี้เป็นรอบที่ 2 เมื่อช่วงกลางดึกฝนตกหนักน้ำเริ่มท่วม” (<https://mgronline.com/crime/detail/> สืบค้นเมื่อวันที่ 17 ก.พ. 2567)

“เทศบาลได้ส่งเจ้าหน้าที่ลงมาตรวจสอบ พบว่า การก่อสร้างรถไฟฟ้ายานสายสีชมพู มีการกันท่อน้ำไหลผ่าน โดยมีทรายอยู่ในท่อระบายน้ำ ทำให้น้ำฝนและน้ำที่ระบายจากท่อไหลย้อนขึ้นมาท่วมโรงเรียน....ทางโรงเรียน...ปิดการเรียนการสอนเป็นเวลา 2-3 วัน เพราะต้องทำความสะอาดและจัดซื้ออุปกรณ์การเรียนใหม่ การละเลยไม่ใส่ใจของการก่อสร้าง ส่งผลกระทบกับเด็กต้องหยุดเรียน ก็อยากจะฝากถึงหน่วยงานที่ทำรถไฟฟ้ายานสายสีชมพู ตอนนี้โรงเรียนเด็กครูและผู้ปกครองเดือดร้อน ประชาชนก็เดือดร้อน หากฝนตกเพิ่มขึ้นอาจสร้างความเสียหายมากกว่านี้” (<https://www.sanook.com/news/> สืบค้นเมื่อวันที่ 17 ก.พ. 2567)

เมื่อพิจารณาปริมาณดินที่ทำให้ท่ออุดตันมีจำนวนมาก จนส่งผลต่อการเกิดอุทกภัย ดังภาพข่าว

“ระดับน้ำในโรงเรียนยังคงท่วมขังสูงเกือบ 30 ซม. พบว่า ดินที่ไปอุดท่อเกาะติดอยู่ถึง 70 ซม. และมีน้ำท่วมขังอยู่ในท่อกว่า 1 เมตร จึงทำให้การระบายน้ำช้าลง ส่วนท่อระบายน้ำหลักก็ตันเช่นเดียวกันโดยมีดินติดอยู่ถึง 2 เมตร 30 ซม.ตอนนี้กำลังประสานทางเทศบาลนครนันทบุรีมาดำเนินการลอกท่อระบายน้ำในโรงเรียนเพื่อดำเนินการต่อไป” (<https://mgronline.com/crime/detail/> สืบค้นเมื่อวันที่ 17 ก.พ. 2567)

นอกจากโรงเรียนที่เกิดอุทกภัยแล้ว ยังมีบ้านเรือนจำนวนหนึ่งที่ได้รับผลจากการก่อสร้างรถไฟฟ้ายานสายสีชมพูที่นำดินมาอุดท่อระบายน้ำอีกด้วย ดังภาพข่าว

“ซอยติวานนท์ 43 หมู่บ้านแสงอรุณ ก็ถูกน้ำเข้าท่วมทุกซอย สำหรับสาเหตุที่ตรวจ พบว่า น้ำท่วมน่าจะเกิดจากโครงการรถไฟฟ้ายานสายสีชมพู ที่กำลังก่อสร้างสถานี มีการฝังเข็มลงไปใต้ดิน และมีทรายไหลลงไปตามท่อระบายน้ำจนอุดตัน” (<https://www.sanook.com/news/8618638/> สืบค้นเมื่อวันที่ 17 ก.พ. 2567)

ประเด็นที่สำคัญของน้ำท่วมคือ ขาดการบูรณาการร่วมกันของทุกภาคส่วน ต่างคนต่างทำ ขาดการประสานเชื่อมโยงให้กลมกลืนเป็นเนื้อเดียวกัน ดังคำสัมภาษณ์ของผู้นำชุมชนรายหนึ่งว่า

“ทางหมู่ของเราที่ระดมแรงช่วยกันเมื่อน้ำท่วม ใครมีแรงก็มาช่วยเอาทรายใส่กระสอบ ใครมีเงินก็มาบริจาคซื้อน้ำแข็ง ยาบำรุงกำลัง โรงงานลูกซึ้งก็ให้แรงงานมาช่วย มีเงินบริจาค ทุกวันนี้ ท้องถิ่นก็มาช่วยบ้างตามสภาพ ส่วนกรมชลประทานก็มาบ้างแล้วแต่จะขอร้อง...การบูรณาการเพื่อป้องกันน้ำท่วมเธอ...ผมคิดว่าไม่มี ไม่เคยเห็นมีการประชุมปรึกษากันเลย ต่างคนต่างทำ...พอน้ำท่วมชาวบ้านก็มาแก้ปัญหากันเอง รัฐมนตรีมาก็เพียงผักชีโรยหน้า” (สัมภาษณ์วันที่ 21 ธ.ค. 2566)

สอดคล้องกับผู้นำชุมชนอีกรายที่เห็นว่าปัญหาอุทกภัยหรือน้ำท่วม ไม่ใช่ต่างคนต่างแก้ แต่ต้องมองแบบองค์รวม ทุกภาคส่วนต้องมาปรึกษาหารือกันจัดทำแผนในระยะยาวเพื่อป้องกันน้ำท่วม ดังคำสัมภาษณ์

“จังหวัดนันทบุรีมีความเจริญค่อนข้างมากมีการก่อสร้างขึ้นมากมายทั้งหมู่บ้านจัดสรร ห้างสรรพสินค้า บริษัท โรงงาน โรงแรม ศูนย์การค้า เยอะแยะไปหมด บริเวณดังกล่าวบางที่เคยเป็นทุ่งรับน้ำ เป็นแก้มลิง คูคลองก็ตื้นเขิน สร้างบ้านเรือนรูกล้ำต่าง ๆ เหล่านี้ ควรจะร่วมกันจัดทำหรือหาวิธีการป้องกันน้ำท่วมแบบบูรณาการ ไม่ใช่ทุกวันนี้ต่างคนต่างทำ ต่างคนต่างแก้ปัญหา...นี่ก็กรมชลประทานมาสร้างเขื่อนหน้าบ้านเขา แต่ไม่ได้ทำฝั้งกันดินไหล ดินก็ไหลลงไปในแม่น้ำ ร้องเรียนกันอยู่เนี่ย” (สัมภาษณ์วันที่ 23 ธ.ค. 2566)

การดำเนินการให้ได้ผลอย่างเป็นเลิศสามารถแก้ปัญหาอุทกภัยนั้นจะต้องได้รับความร่วมมือจากทุกภาคส่วนอย่างบูรณาการ ทำอย่างจริงจัง ร่วมคิด ร่วมทำ มีความโปร่งใส อันทำให้เกิดการยอมรับจากผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Stakeholders) ทั้งหลาย และทำให้มีการดำเนินการอย่างยั่งยืนและต่อเนื่อง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษากระบวนการความร่วมมือเชิงบูรณาการในการป้องกันอุทกภัยของจังหวัดนันทบุรี
2. เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อความร่วมมือเชิงบูรณาการในการป้องกันอุทกภัยของจังหวัดนันทบุรี

3. เพื่อศึกษาหาปัญหาและอุปสรรคของความร่วมมือเชิงบูรณาการในการป้องกันอุทกภัยของจังหวัดนันทบุรี

นิยามศัพท์เฉพาะ

ความร่วมมือเชิงบูรณาการ หมายถึง การทำให้สมบูรณ์หรือการทำให้หน่วยย่อย ๆ ที่สัมพันธ์ซึ่งอาศัยกันอยู่เข้ามาร่วมทำหน้าที่ย่างประสานกลมกลืนเป็นองค์รวม ประกอบด้วย การแสวงหาข้อมูล การแสวงหาการปรับเปลี่ยน การกำหนดนโยบายและแผนกลยุทธ์ร่วมกัน การแลกเปลี่ยนทรัพยากร และการสร้างความร่วมมือกัน

การบริหารจัดการชลประทานโดยมีส่วนร่วม (Participatory Irrigation Management: PIM) หมายถึง การบริหารจัดการชลประทานทุกระดับของโครงการชลประทาน โดยให้ผู้เกี่ยวข้องกับระบบชลประทานเข้ามามีส่วนร่วมกับกรมชลประทาน ในการตัดสินใจบริหารจัดการ และดำเนินงาน/กิจกรรมชลประทาน ประกอบด้วย การบรรเทาผลกระทบ การเตรียม การตอบสนองในภาวะฉุกเฉิน การฟื้นฟูความเสียหาย และการติดตามประเมินผล

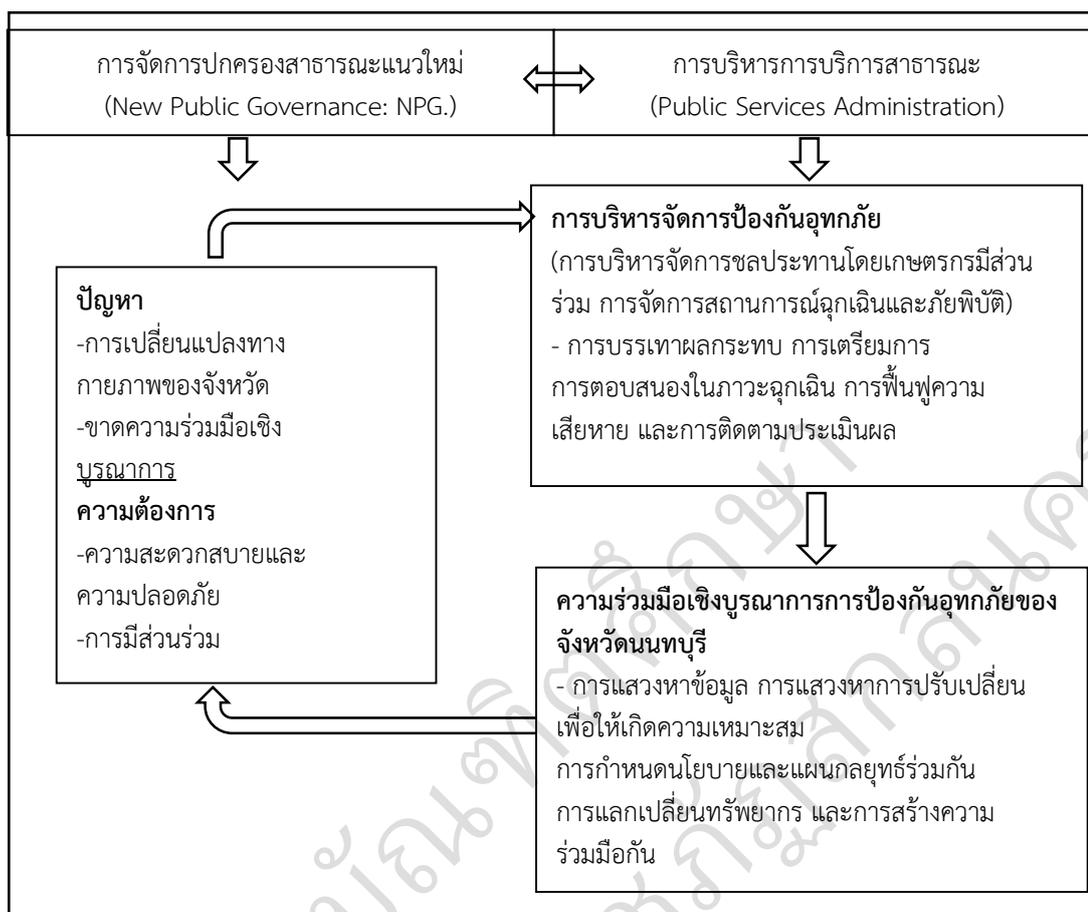
การป้องกันน้ำท่วม หมายถึง การวางแผนและดำเนินการตามแนวทางทางเพื่อไม่ให้เกิดอุทกภัยหรือน้ำท่วมหรือถ้าเกิดอุทกภัยก็เกิดเพียงเล็กน้อย ไม่ส่งผลกระทบต่อ การดำเนินชีวิตแต่อย่างใด หรือส่งผลกระทบต่อเพียงเล็กน้อยเท่านั้น โดยที่ได้รับการยอมรับจากทุกภาคส่วนของสังคม

หลักการ แนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

แนวคิดและทฤษฎีที่ใช้ในการศึกษาประกอบด้วย 1) แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการปกครองสาธารณะแนวใหม่ (New Public Governance: NPG.) 2) แนวคิดการบริหารการบริการสาธารณะอันเป็นหน้าที่ของรัฐ 3) การบริหารจัดการความร่วมมือเชิงบูรณาการ 4) การบริหารจัดการชลประทานโดยเกษตรกรมีส่วนร่วม (Participatory Irrigation Management –PIM) 5) การจัดการสถานการณ์ฉุกเฉินและภัยพิบัติ และ 6) การป้องกันอุทกภัย ที่มีความสำคัญต่อเศรษฐกิจและสังคมของประเทศ เมื่อศึกษาทั้ง 6 ประการดังกล่าวแล้ว หัวข้อ 3) และ 4) ใช้ความร่วมมือเชิงบูรณาการตามทัศนะของ Agranoff and McGuire ประกอบด้วย การแสวงหาข้อมูล การแสวงหาการปรับเปลี่ยน การกำหนดนโยบายและแผนกลยุทธ์ร่วมกัน การแลกเปลี่ยนทรัพยากร และการสร้างความร่วมมือกัน ส่วนการบริหารจัดการอุทกภัยประกอบด้วย การบรรเทาผลกระทบ การเตรียม การตอบสนองในภาวะฉุกเฉิน การฟื้นฟูความเสียหาย และการติดตามประเมินผล นำมาจากหัวข้อ 5) และ 6) ซึ่งทั้งสองส่วนข้างต้นต้องคำนึงถึงหัวข้อ 1) และ 2) เพื่อนำมาใช้ในการสร้างกรอบแนวคิดในการวิจัยและการสร้างเครื่องมือเพื่อการเก็บรวบรวมข้อมูล

กรอบแนวคิดในการวิจัย

หน้าที่ของรัฐบาลจะต้องบริหารบริการสาธารณะ การดำเนินการดังกล่าวจะต้องสอดคล้องกับกระแสหลัก คือ การจัดการปกครองสาธารณะแนวใหม่ (New Public Governance: NPG.) ที่ Tony Bovaird and Ulke Löffler (2005, p. 6) กล่าวว่า การจัดการปกครองสาธารณะแนวใหม่ “หมายถึง จิตวิสัยที่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเข้าไปมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันเพื่อมีอิทธิพลต่อผลลัพธ์ทางด้านนโยบายสาธารณะ” โดยตอบสนองปัญหา/ความต้องการที่เร่งด่วนและมีความสำคัญต่อจังหวัดนันทบุรีประการหนึ่งคืออุทกภัยหรือน้ำท่วม การบริหารจัดการป้องกันอุทกภัย (เพื่อให้สอดคล้องกับการบริหารจัดการชลประทานโดยเกษตรกรมีส่วนร่วม การจัดการสถานการณ์ฉุกเฉินและภัยพิบัติ) ที่จะต้องดำเนินการแบบครบวงจรตั้งแต่การบรรเทาผลกระทบ (Mitigation) การเตรียมการ (Preparedness) การตอบสนองในภาวะฉุกเฉิน (Response) การฟื้นฟูความเสียหาย (Recovery) และการติดตามประเมินผล (Follow up) (ไตรรัตน์, 2558) บนพื้นฐานความร่วมมือเชิงบูรณาการตามรูปแบบของ Agranoff and McGuire (2003) ประกอบด้วย การแสวงหาข้อมูล การแสวงหาการปรับเปลี่ยนเพื่อให้เกิดความเหมาะสม การกำหนดนโยบายและแผนกลยุทธ์ร่วมกัน การแลกเปลี่ยนทรัพยากร และการสร้างความร่วมมือกัน ซึ่งความร่วมมือเชิงบูรณาการจะส่งผลให้ “ภาครัฐเล็กลง สังคมใหญ่ขึ้น” (Smaller Government, Bigger Society) และมีการดำเนินการในลักษณะต่าง ๆ ที่มุ่งเน้นการป้องกันปัญหาอุทกภัยและตอบสนองความต้องการของประชาชน โดยต้องมีการดำเนินการแบบเครือข่ายที่ภาครัฐต้องร่วมมือกับภาคส่วนต่าง ๆ ภาครัฐไม่สามารถแยกตัวเองออกจากภาคส่วนอื่น ๆ ได้ เนื่องจากภาครัฐมิได้อยู่ในสุญญากาศ (not in a vacuum)

ภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย ประกอบด้วย

การเก็บรวบรวมข้อมูลในการประเมินผลครั้งนี้ จะใช้การศึกษาและรวบรวมข้อมูลแบบผสม กล่าวคือ ใช้ทั้งวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) และข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data)

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม ได้แก่

กลุ่มที่ 1 ที่จะใช้วิธีการสัมภาษณ์หรือการสนทนากลุ่ม ซึ่งต้องอาศัยข้อมูลเชิงลึก กำหนดกลุ่มตัวอย่างในการสัมภาษณ์เป็น Key Persons ไว้ 10 คน กล่าวคือ

- ข้าราชการและเจ้าหน้าที่กรมชลประทานที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการป้องกันอุทกภัย สุ่มมา 1 คน
- ข้าราชการและเจ้าหน้าที่รัฐจังหวัดนันทบุรี ผู้นำชุมชนจังหวัดนันทบุรี อำเภอละ 1 คน ทั้งหมด 6 อำเภอรวม 6 คน
- ประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากการเกิดอุทกภัย ในพื้นที่จังหวัดนันทบุรีที่มีความเสี่ยงเนื่องจากเป็นพื้นที่ลุ่มต่ำ

ประกอบด้วย 11 พื้นที่ ดำเนินการสุ่มโดยการจับสลากจำนวน 3 พื้นที่ ได้พื้นที่ ชุมชนคลองบางกรวยและคลองบางสีทอง อ.บางกรวย ชุมชนนอกคันกันน้ำหมู่ 1 และ 2 ต.บางพลับ อ.ปากเกร็ด และมีสียิตทำอิฐ ต.ทำอิฐ อ.ปากเกร็ด พื้นที่ละ 1 คน จำนวนทั้งหมด 3 คน

กลุ่มที่ 2 ที่จะใช้วิธีการเก็บรวบรวมเชิงปริมาณ ได้แก่ ประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากการเกิดอุทกภัยในแต่ละอำเภอของจังหวัดนันทบุรี ใช้วิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน หรือ Multi-stage random sampling เริ่มจากการสุ่มแบบชั้นภูมิ หรือ Stratify random sampling โดยแบ่งได้ 2 ประเภท คือ

- + อำเภอในจังหวัดนันทบุรีที่มีแม่น้ำเจ้าพระยาไหลผ่าน คือ อำเภอปากเกร็ด อำเภอเมืองนันทบุรี และอำเภอบางกรวย และ
- + อำเภอในจังหวัดนันทบุรีที่ไม่มีแม่น้ำเจ้าพระยาไหลผ่าน แต่ได้รับกระทบในกรณีที่มีมวลน้ำจำนวนมากไหลผ่าน

ประชาชนที่ได้รับผลกระทบจากการเกิดอุทกภัยทั้ง 6 อำเภอ จำนวน 1,344,420 คน ใช้สูตรของ ทาโร ยามาเน่ ได้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 400 คน โดยแบ่งตามสัดส่วนแต่ละอำเภอ ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple random sampling) โดยการจับสลากเลือกตำบลในแต่ละอำเภอ เช่น อำเภอเมืองนันทบุรีมีประชากรพักอาศัย จำนวน 361,155 คน หาสัดส่วนได้กลุ่มตัวอย่างขนาด 107 คน อำเภอเมืองนันทบุรีมี 10 ตำบล โดยการจับสลากมา 2 ตำบล ได้ตำบลลาดขัวญและตำบลท่าทราย เป็นต้น หลังจากนั้นแล้วไปเก็บข้อมูลจากแบบสอบถามใช้วิธีการบังเอิญ (Accidental random sampling)

ตาราง 1 กลุ่มตัวอย่างที่เก็บแบบสอบถาม

ลำดับ	อำเภอ	ประชากร	ตัวอย่าง	ตำบล	ตำบลตัวอย่าง	
					จำนวน	รายชื่อ
1	เมืองนันทบุรี	361,155	107	10	2	ตำบลลาดขัวญและตำบลท่าทราย
2	บางกรวย	149,649	45	9	2	ตำบลบางสีทองและตำบลมหาสวัสดิ์
3	ปากเกร็ด	216,478	64	12	2	ตำบลเกาะเกร็ดและตำบลบางพูด
4	บางใหญ่	166,596	50	6	1	ตำบลบางม่วง
5	บางบัวทอง	375,944	112	8	1	ตำบลบางรักใหญ่
6	ไทรน้อย	74,598	22	7	1	ตำบลไทรน้อย
รวม		1,344,420	400	52	9	

เกณฑ์การให้คะแนนในแบบสอบถาม เป็นข้อความชนิดประเมินค่า (Rating scale) ประเมินค่า 5 ระดับ เกณฑ์การตอบมี 5 ระดับ ดังนี้

- 5 หมายถึง เห็นด้วยอยู่ในระดับมากที่สุด
- 4 หมายถึง เห็นด้วยอยู่ในระดับมาก
- 3 หมายถึง เห็นด้วยอยู่ในระดับปานกลาง
- 2 หมายถึง เห็นด้วยอยู่ในระดับน้อย
- 1 หมายถึง เห็นด้วยอยู่ในระดับน้อยที่สุด

เกณฑ์การให้คะแนนวัดระดับความคิดเห็น (แปลผล) จากการคำนวณอันตรภาคชั้นได้เกณฑ์ 5 ระดับ ดังนี้

- เห็นด้วยอยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ย 4.21 – 5.00
- เห็นด้วยอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย 3.41 – 4.20
- เห็นด้วยอยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ย 2.61 – 3.40
- เห็นด้วยอยู่ในระดับน้อย ค่าเฉลี่ย 1.81 – 2.60
- เห็นด้วยอยู่ในระดับน้อยที่สุด ค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.80

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เมื่อได้บททวนวรรณกรรมและจากกรอบแนวคิดในการวิจัยได้สร้างแบบสอบถามแบ่งออกเป็น 4 ตอน คือ 1) ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม 2) ความร่วมมือเชิงบูรณาการ 3) การบริหารจัดการน้ำท่วม และ 4) ปัญหาและข้อเสนอแนะ โดยมีผู้เชี่ยวชาญพิจารณา 5 ท่านได้ค่า Reliability=0.78 แบบสัมภาษณ์เป็นแบบกึ่งโครงสร้างที่มีการกำหนดข้อความไว้จำนวนหนึ่งเพื่อเป็นแนวทางในการสัมภาษณ์และมีการปรับข้อความให้สอดคล้องกับบริบท

วิธีการรวบรวมข้อมูล การเก็บรวบรวมโดยใช้แบบสอบถามจะขอความร่วมมือกับชลประทานจังหวัดนันทบุรีและผู้นำชุมชนในการบอกกล่าวกลุ่มตัวอย่างในแต่ละพื้นที่โดยการประชาสัมพันธ์ผ่านช่องทางต่าง ๆ จนได้ครบตามจำนวนที่ต้องการ ส่วนการสัมภาษณ์ก็ใช้วิธีเดียวกับการใช้แบบสอบถาม ซึ่งอาจจะมีการสัมภาษณ์ทั้งแบบรายบุคคลหรือสนทนากลุ่ม แล้วแต่เงื่อนไขในแต่ละบริบท

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ สถิติที่ใช้วิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ เพศ อายุ รายได้ อาชีพ สถานภาพ การศึกษา และระยะเวลาที่อาศัยในพื้นที่ โดยใช้สถิติพรรณนาค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) เพื่อศึกษาระดับของตัวแปร สถิติที่ใช้พิสูจน์สมมติฐานใช้สถิติเชิงอนุมานเพื่อการวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อทดสอบสมมติฐาน ใช้สถิติ t-test ในการทดสอบความแตกต่างของตัวแปรปัจจัยด้านประชากรศาสตร์หรือ

ปัจจัยส่วนบุคคลด้านเพศที่ส่งผลต่อความคิดเห็นต่อการบริหารและจัดการความร่วมมือเชิงบูรณาการในการป้องกันอุทกภัยของจังหวัดนันทบุรี ใช้สถิติ F-Test (One Way ANOVA) ในการทดสอบความแตกต่างของตัวแปรปัจจัยด้านประชากรศาสตร์หรือปัจจัยส่วนบุคคลอื่น ๆ ที่ส่งผลต่อความคิดเห็นในการบริหารและจัดการความร่วมมือเชิงบูรณาการในการป้องกันอุทกภัยของจังหวัดนันทบุรี

ส่วนข้อมูลจากการสัมภาษณ์นั้น ผู้วิจัยเมื่อได้ข้อมูลมาแล้ว ก็นำมาศึกษาและทบทวนว่าแต่ละคนกล่าวถึงในประเด็นใด นำมาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) โดยอาศัยกรอบแนวคิดในการวิจัยเป็นแนวทางในการนำเสนอ แล้วจัดทำ Mind Map เพื่อสะดวกในการนำเสนอ

ผลการวิจัยและการอภิปรายผล

ผลการวิจัย ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลทั้งโดยการใช้แบบสอบถามเพื่อสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารและจัดการความร่วมมือเชิงบูรณาการในการป้องกันอุทกภัยของจังหวัดนันทบุรี และสัมภาษณ์ภาคส่วนที่เกี่ยวข้องกับการบริหารและจัดการความร่วมมือเชิงบูรณาการในการป้องกันอุทกภัยของจังหวัดนันทบุรี โดยที่การเก็บรวบรวมแบบสอบถามนั้น ผู้วิจัยได้กำหนดขนาดตัวอย่างไว้ 400 ราย สามารถเก็บได้ครบ จำนวน 400 ราย คิดเป็นร้อยละ 100

ผลการศึกษาจากแบบสอบถาม พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนมากเป็นเพศชาย จำนวน 232 รายหรือร้อยละ 53.0 มีสถานภาพสมรส จำนวน 305 รายหรือร้อยละ 76.25 มีอายุระหว่าง 41–50 ปี จำนวน 182 รายหรือร้อยละ 45.5 รองลงมา คือ อายุ 31–40 ปี จำนวน 98 รายหรือร้อยละ 24.5 ระดับการศึกษาส่วนมากจบการศึกษานุปริญญา จำนวน 212 รายหรือร้อยละ 53 รองลงมาจบระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 91 รายหรือร้อยละ 22.75 ส่วนมากประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไปจำนวน 214 รายหรือร้อยละ 53.5 ส่วนมากมีรายได้ต่อเดือน 10,001–25,000 บาท จำนวน 233 หรือร้อยละ 58.25 รองลงมา คือ มีรายได้ต่อเดือน 25,001–50,000 บาท จำนวน 62 หรือร้อยละ 15.5 ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ส่วนมากอาศัยอยู่มากกว่า 21 ปีขึ้นไป จำนวน 267 รายหรือร้อยละ 66.75 รองลงมาคืออาศัยอยู่มากกว่า 16–20 ปี ขึ้นไปจำนวน 47 รายหรือร้อยละ 11.75

1. กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นว่าการบริหารและจัดการความร่วมมือเชิงบูรณาการในการป้องกันอุทกภัยของจังหวัดนันทบุรีโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.34$, S.D. = 0.39) เมื่อพิจารณาแต่ละด้าน พบว่า ด้านการแลกเปลี่ยนทรัพยากรมีค่ามากที่สุด ($\bar{X} = 4.47$, S.D. = 0.28) รองลงมาคือด้านการกำหนดนโยบายและแผนกลยุทธ์ร่วมกัน ($\bar{X} = 4.43$, S.D. = 0.45) โดยที่ความคิดเห็นว่าการบริหารและจัดการความร่วมมือเชิงบูรณาการในการป้องกันอุทกภัยของจังหวัดนันทบุรีด้านการแสวงหาการปรับเปลี่ยนอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.12$, S.D. = 0.29) เพียงด้านเดียว ดังตาราง 2

ตาราง 2 สรุปผลความคิดเห็นต่อความร่วมมือเชิงบูรณาการตามทัศนะของ Agranoff and McGuire (2003)

ประเด็น	\bar{X}	(S.D.)	ระดับ	ลำดับที่
การแสวงหาข้อมูล	4.23	0.34	มากที่สุด	4
การแสวงหาการปรับเปลี่ยน	4.12	0.29	มาก	5
การกำหนดนโยบายและแผนกลยุทธ์ร่วมกัน	4.43	0.45	มากที่สุด	2
การแลกเปลี่ยนทรัพยากร	4.47	0.28	มากที่สุด	1
การสร้างความร่วมมือกัน	4.38	0.41	มากที่สุด	3
รวม	4.34	0.39	มากที่สุด	

2. กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารและจัดการอุทกภัยทั้ง 5 ด้าน พบว่า อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.77$, S.D. = 0.29) โดยที่ด้านการตอบสนองในภาวะฉุกเฉินอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.35$, S.D. = 0.25) เพียงด้านเดียว ส่วนด้านที่เหลือมีความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก โดยเรียงลำดับได้ดังนี้ การบรรเทาผลกระทบ (ลำดับที่ 2) การติดตามประเมินผล (ลำดับที่ 3) การเตรียมการ (ลำดับที่ 4) และการฟื้นฟูความเสียหาย (ลำดับที่ 5) ดังตาราง 3

ตาราง 3 สรุปผลความคิดเห็นการบริหารจัดการอุทกภัย

ประเด็น	\bar{X}	(S.D.)	ระดับ	ลำดับที่
1. การบรรเทาผลกระทบ	3.82	0.43	มาก	2
2. การเตรียมการ	3.56	0.23	มาก	4
3. การตอบสนองในภาวะฉุกเฉิน	4.35	0.25	มากที่สุด	1
4. การฟื้นฟูความเสียหาย	3.28	0.36	มาก	5
5. การติดตามประเมินผล	3.75	0.36	มาก	3
รวม	3.77	0.29	มาก	

ตาราง 4 สรุปสมมติฐานการวิจัย

ลำดับ	สมมติฐาน	ผลการทดสอบ
1	ปัจจัยประชากรศาสตร์ด้านเพศที่แตกต่างกันส่งผลต่อความคิดเห็นต่อการบริหารและจัดการความร่วมมือเชิงบูรณาการในการป้องกันอุทกภัยของจังหวัดนันทบุรี	ไม่แตกต่างกัน
2	ปัจจัยประชากรศาสตร์ด้านสถานภาพที่ส่งผลต่อความคิดเห็นต่อการบริหารและจัดการความร่วมมือเชิงบูรณาการในการป้องกันอุทกภัยของจังหวัดนันทบุรี	ไม่แตกต่างกัน
3	ปัจจัยประชากรศาสตร์ด้านอายุที่ส่งผลต่อความคิดเห็นต่อการบริหารและจัดการความร่วมมือเชิงบูรณาการในการป้องกันอุทกภัยของจังหวัดนันทบุรี	แตกต่างกัน
4	ปัจจัยประชากรศาสตร์ด้านระดับการศึกษาที่ส่งผลต่อความคิดเห็นต่อการบริหารและจัดการความร่วมมือเชิงบูรณาการในการป้องกันอุทกภัยของจังหวัดนันทบุรี	แตกต่างกัน
5	ปัจจัยประชากรศาสตร์ด้านอาชีพที่ส่งผลต่อการบริหารและจัดการความร่วมมือเชิงบูรณาการในการป้องกันอุทกภัยของจังหวัดนันทบุรี	ไม่แตกต่างกัน
6	ปัจจัยประชากรศาสตร์ด้านรายได้ต่อเดือนส่งผลต่อความคิดเห็นต่อการบริหารและจัดการความร่วมมือเชิงบูรณาการในการป้องกันอุทกภัยของจังหวัดนันทบุรี	แตกต่างกัน
7	ปัจจัยประชากรศาสตร์ด้านระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในอำเภอที่ส่งผลต่อการบริหารและจัดการความร่วมมือเชิงบูรณาการในการป้องกันอุทกภัยของจังหวัดนันทบุรี	แตกต่างกัน

3. ศึกษาวิเคราะห์ปัจจัยส่วนบุคคลกับการบริหารและจัดการความร่วมมือเชิงบูรณาการในการป้องกันอุทกภัยของจังหวัดนันทบุรี ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ปัจจัยประชากรศาสตร์ด้านเพศ สถานภาพ และอาชีพ ที่แตกต่างกันส่งผลต่อความคิดเห็นต่อการบริหารและจัดการความร่วมมือเชิงบูรณาการในการป้องกันอุทกภัยของจังหวัดนันทบุรี **ไม่แตกต่างกัน** อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ในขณะที่ปัจจัยประชากรศาสตร์ด้านอายุ ระดับการศึกษา รายได้ต่อเดือนและระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ส่งผลต่อการบริหารและจัดการความร่วมมือเชิงบูรณาการในการป้องกันอุทกภัยของจังหวัดนันทบุรี **แตกต่างกัน** อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ดังตาราง 4

ผลการศึกษาจากการสัมภาษณ์จากกลุ่มตัวอย่าง พบว่า กลุ่มตัวอย่างเห็นความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่งยวดที่ต้องมีการบูรณาการความร่วมมือในการป้องกันน้ำท่วมจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะภาคประชาชนและภาคการเมืองที่ต้องร่วมมือกันก่อนเบื้องต้น มีการเตรียมการเมื่อถึงระยะเวลาเข้าฤดูฝน ที่จะมึทั้งน้ำเหนือ น้ำหนุน และน้ำท่า ปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการป้องกันน้ำท่วมคือการร่วมมือกันทุกภาคส่วน โดยดำเนินการอย่างเป็นขั้นตอน ดังคำสัมภาษณ์ผู้นำชาวบ้านรายหนึ่งหนึ่งว่า

“...แน่นอน เรื่องนี้จะต้องตื่นตัวและตื่นกลัว เพราะเราอยู่ในพื้นที่ลุ่มต่ำที่ เมื่อก่อนเป็นแหล่งการทำเกษตร เมื่อมีความเจริญมากขึ้น มีการสร้างถนน การถมดินปลูกบ้าน เช่น หมู่บ้านจัดสรร ห้างสรรพสินค้า เมื่อแต่ก่อนบริเวณดังกล่าวเป็นแก้มลิงหรือแหล่งพักน้ำ คุคลองต่าง ๆ ก็สามารถระบายน้ำได้ เดียวนี้เมื่อมีฝนตก น้ำท่วมทันที เราจะต้องดูแลตนเองก่อน ถ้ารอให้รัฐมาช่วยอาจจะไม่ทันการณ์ ประชาชนกันเองช่วยกันคนละไม้ละมือ ภาคการเมืองอยู่ในพื้นที่ช่วยสนับสนุนเครื่องมือเครื่องไม้ต่าง ๆ เราต้องร่วมด้วยช่วยกัน...” (สัมภาษณ์วันที่ 22 ธ.ค. 2566)

ภาครัฐก็ต้องร่วมมือช่วยเหลือเช่นกัน เนื่องจากเป็นภารกิจของภาครัฐในการจัดบริการสาธารณะที่จะต้องจัดการป้องกันน้ำท่วม การบริการสาธารณะมีความมุ่งหมายที่จะให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น ภาครัฐก็ช่วยสนับสนุนและเตรียมการเมื่อมีภาคประชาชนที่เป็นเครือข่ายของกรมชลประทานแจ้งข่าวสารผ่านสื่อต่าง ๆ ดังคำสัมภาษณ์ของข้าราชการท่านหนึ่งว่า

“...เป็นหน้าที่ครับ ภาครัฐโดยกรมชลประทานจะต้องดำเนินการเรื่องการป้องกันน้ำท่วม ถือได้ว่าเป็นภารกิจที่สำคัญที่จะต้องช่วยเหลือประชาชนให้สามารถดำรงชีพได้อย่างมีคุณภาพ ทางกรมดำเนินการเตรียมการ มีการเตรียมการและตอบสนองได้อย่างดี มีการสื่อสารกับเครือข่ายของเรา ถ้ามีเหตุน้ำท่วมที่ใด ทางเราจะรีบไปดำเนินการโดยทันทีครับ ช่วยเหลือได้ไม่มากนักน้อยครับ ... ภายใต้ข้อจำกัดต่าง ๆ...” (สัมภาษณ์วันที่ 23 ธ.ค. 2566)

ปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญในการป้องกันน้ำท่วมคือความเจริญของจังหวัดนนทบุรี ทำให้มีการก่อสร้างต่าง ๆ มากมาย ทั้งห้างร้าน ห้างสรรพสินค้า หมู่บ้านจัดสรร คอนโดมิเนียม เส้นทางคมนาคม เป็นต้น ประกอบกับความไม่จริงจังของภาครัฐและภาคเอกชน ดังคำสัมภาษณ์ของประชาชนรายหนึ่งว่า

“...แน่นอนครับ การก่อสร้างต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในจังหวัดนนทบุรีมีการปิดกั้นเส้นทางน้ำ บางพื้นที่เคยเป็นที่รับน้ำก็กลายเป็นหมู่บ้านจัดสรร ห้างสรรพสินค้า มีการรुक้าเข้าไปล่าคลองต่าง ๆ ...การก่อสร้างรถไฟฟ้าสายสีม่วง สายสีชมพูก็มีการเอาอุทกภัยไปอุดทอระบายน้ำ แล้วไม่มีการนำออกเมื่อมีฝนตก หรือปล่อยให้ทอระบายและดินไหลเข้าไปอุดทอ....ภาครัฐก็ไม่ค่อยจริงจังในเรื่องเหล่านี้ ปล่อยให้ปัญหาเกิดขึ้นก่อน ถึงจะรีบดำเนินการ” (สัมภาษณ์วันที่ 22 ธ.ค. 2566)

อภิปรายผล

1. กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นว่าการบริหารและจัดการความร่วมมือเชิงบูรณาการในการป้องกันอุทกภัยของจังหวัดนนทบุรีโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.34$, S.D. = 0.39) เนื่องจากมีการเกิดน้ำท่วมในพื้นที่จังหวัดนนทบุรีมาจากสาเหตุน้ำหนุน น้ำฝน และน้ำท่า มาอย่างยาวนานและเรื้อรังมาโดยตลอด เนื่องจากจังหวัดนนทบุรีเป็นพื้นที่ลุ่มต่ำเหมาะแก่การทำการเกษตร การดำเนินการป้องกันน้ำท่วมไม่อาจจะดำเนินการได้โดยฝ่ายเดียวเพียงลำพัง จะต้องมีการความร่วมมือจากทุกภาคส่วนแบบบูรณาการ เมื่อพิจารณาแต่ละด้าน พบว่า ด้านการแลกเปลี่ยนทรัพยากรมีค่ามากที่สุด ($\bar{X} = 4.47$, S.D. = 0.28) เนื่องจากในภาวะน้ำท่วม นั้น ทรัพยากรจำเป็นอย่างยิ่ง ไม่ว่าจะเป็นเครื่องจักรกล จอบ เสียม กระสอบทราย บุคลากร เป็นต้น ซึ่งจะต้องมีการแลกเปลี่ยนหมุนเวียนกันใช้ในแต่ละจุดที่เกิดปัญหา แต่ละที่โดยทั่วไปจะมีทรัพยากรไม่ครบหรือขาด บางที่อาจจะมีทรัพยากรบางอย่างเกินความต้องการ ก็จำเป็นจะต้องมีการแลกเปลี่ยนทรัพยากรซึ่งกันและกัน

2. กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารและจัดการน้ำท่วมทั้ง 5 ด้าน พบว่า อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.77$, S.D. = 0.29) โดยที่ด้านการตอบสนองในภาวะฉุกเฉินอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.35$, S.D. = 0.25) เพียงด้านเดียว เนื่องจากทางเครือข่ายในการป้องกันน้ำท่วมดำเนินการแบบจิตอาสา มีการติดต่อสื่อสารผ่านสื่อต่าง ๆ โดยเฉพาะสื่อสังคม ทำให้สามารถตอบสนองน้ำท่วมได้อย่างรวดเร็วและทันการณ์ มีการพยากรณ์และเตือนภัยให้กับสมาชิกรับทราบมาโดยตลอดเกี่ยวกับมวลน้ำที่จะเข้ามาในแต่ละพื้นที่ เมื่อสมาชิกเครือข่ายรับทราบก็ได้มีการแจ้งให้ประชาชนและภาคส่วนต่าง ๆ ร่วมมือกัน

3. ปัจจัยประชากรศาสตร์ด้านระดับการศึกษาส่งผลต่อการบริหารและจัดการความร่วมมือเชิงบูรณาการในการป้องกันอุทกภัยของจังหวัดนนทบุรี **แตกต่างกัน** อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 น่าจะเนื่องจากประชากรที่มีระดับการศึกษาสูงย่อมเข้าใจว่าการป้องกันอุทกภัยนั้นจะต้องอาศัยความร่วมมืออย่างเป็นบูรณาการจากทุกภาคส่วน การศึกษาจะทำให้มีความรู้และความเข้าใจในกลไกการทำงานของกรจัดการบริการสาธารณะแนวใหม่ ได้รับข่าวสารที่จะกระทบต่อชีวิตและความเป็นอยู่ของตนเอง รู้จักการเตรียมการและการป้องกันอุทกภัย สอดคล้องกับงานวิจัยของ ประยูร เย็นใจ (2560) เรื่อง การบริหารจัดการน้ำและการประเมินผลสัมฤทธิ์การใช้พื้นที่ลุ่มต่ำลุ่มน้ำเจ้าพระยา กรณีศึกษา : ทุ่งผักไห่

4. ปัจจัยประชากรศาสตร์ด้านระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ส่งผลต่อการบริหารและจัดการความร่วมมือเชิงบูรณาการในการป้องกันอุทกภัยของจังหวัดนนทบุรี **แตกต่างกัน** อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สอดคล้องกับงานของ ณัฐภัสสร อนนท์ (2554) เรื่อง การบริหารวิกฤติการณ์น้ำท่วมปี 54 : กรณีศึกษา ชุมชนเทศบาลนครปากเกร็ด (ปากเกร็ดโมเดล) น่าจะเนื่องจากการมีถิ่นที่อยู่ใดเป็นระยะเวลานานก็มักจะทำให้เกิดความรักและความผูกพันกับพื้นที่ ไม่ต้องการย้ายถิ่น และเล็งเห็นความสำคัญและความจำเป็นต่อการหาหนทางป้องกันอุทกภัยร่วมกัน ไม่ต้องการให้ปัญหาน้ำท่วมเป็นปัญหาเรื้อรังที่ยากต่อการแก้ไข จึงต้องร่วมมือกับทุกภาคส่วนในการบริหารและจัดการความร่วมมือเชิงบูรณาการในการป้องกันอุทกภัยของจังหวัดนนทบุรี

กล่าวโดยสรุป 1) กระบวนการความร่วมมือเชิงบูรณาการในการป้องกันอุทกภัยของจังหวัดนนทบุรีประกอบด้วย การแสวงหาข้อมูล การแสวงหาการปรับเปลี่ยน การกำหนดนโยบายและแผนกลยุทธ์ร่วมกัน การแลกเปลี่ยนทรัพยากร และการสร้างความร่วมมือ

กัน กลุ่มตัวอย่างตอบว่ามีคิดเห็นในระดับมากที่สุดทุกรายการ ยกเว้นการแสวงหาการปรับเปลี่ยน 2) ปัจจัยที่ส่งผลต่อความร่วมมือเชิงบูรณาการ คือ ความเข้มแข็ง การเสียสละ และความสามัคคีของผู้นำชาวบ้านและชาวบ้านในพื้นที่ ความจริงใจแลความจริงจังของภาครัฐและภาคเอกชนที่จัดสรรทรัพยากรเพื่อการป้องกันน้ำท่วม โดยที่ปัจจัยส่วนบุคคลที่น่าจะใช้เป็นกลไกในการให้มีส่วนร่วมคือ อายุ ระดับการศึกษา รายได้ต่อเดือน และระยะเวลาที่พักอาศัยในพื้นที่ น่าจะส่งผลต่อการป้องกันอุทกภัย เช่น กลุ่มที่อายุมาก การศึกษาสูง มีรายได้สูง มีระยะเวลาอาศัยในพื้นที่มานาน น่าจะต้องการมีส่วนร่วมในการป้องกันอุทกภัย กลุ่มเหล่านี้น่าจะมีพลังทางสังคม (Social Influencer) สามารถบูรณาการความร่วมมือจากทุกภาคส่วนได้อย่างดียิ่ง และ 3) ปัญหา มักจะเกิดจากความเจริญทางกายภาพของจังหวัดนนทบุรี มีการก่อสร้าง พื้นที่รับน้ำน้อยลงและขาดการบูรณาการการป้องกันน้ำท่วม แนวทางป้องกันน้ำท่วมจึงต้องร่วมมือกันทุกภาคส่วนดำเนินการแบบบูรณาการทั้งประชาชน ธุรกิจ รัฐ และการเมือง

องค์ความรู้ใหม่

แสวงหาแนวทางสร้างความร่วมมือจากทุกภาคส่วนอย่างจริงจังและจริงใจจากผู้เกี่ยวข้อง เช่น ประชาชนในพื้นที่ หน่วยงานของรัฐ ภาคธุรกิจ นักการเมือง เป็นต้น จะทำให้สังคมอยู่ได้อย่างสงบสุขประชาชน ภาคธุรกิจ ภาคการเมืองและภาครัฐต้องร่วมมือกัน ต้องดำเนินการอย่างบูรณาการ ไม่ใช่ต่างคนต่างทำ บทบาทภาครัฐจะกลายเป็นผู้สนับสนุนมากกว่าผู้ดำเนินการเอง รวมถึงมีการให้อำนาจ (Empower) กับพื้นที่ที่สามารถจัดการป้องกันอุทกภัย

ภาครัฐที่มีหน้าที่จัดบริการสาธารณะ (อาจจะเป็นกรมชลประทานหรือจังหวัด) ควรพิจารณาแบบบูรณาการในความร่วมมือการป้องกันอุทกภัยทั้งในแนวดิ่ง (Vertical Integration) และแนวนอน (Horizontal Integration) ในมิติจัดตั้งคณะกรรมการความร่วมมือเชิงบูรณาการในการป้องกันอุทกภัยของจังหวัดนนทบุรี และทรัพยากรที่มีอยู่ เช่น เครื่องจักร กำลังคน เป็นต้น มีการจัดทำฐานข้อมูลอุทกภัยจังหวัดนนทบุรี มีการใช้สื่อทางสังคมทุกรูปแบบเพื่อสร้างความตระหนักและความพร้อมในการป้องกันอุทกภัย

สรุป

จังหวัดนนทบุรีมีความสำคัญต่อประเทศ เนื่องจากเป็นเมืองหน้าด่านของมวลน้ำที่เข้าสู่กรุงเทพฯ เป็นพื้นที่ลุ่มต่ำเหมาะทำการเกษตร แต่เนื่องจากสภาพการณ์ที่เปลี่ยนแปลงและความเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจและสังคม ทำให้มีการก่อสร้างขึ้นมากมาย ทั้งถนนหนทาง อาคารบ้านเรือน ห้างสรรพสินค้า เหล่านี้เป็นต้น ทำให้จังหวัดนนทบุรีเกิดปัญหาอุทกภัยมาอย่างต่อเนื่องและยาวนาน การป้องกันปัญหาอุทกภัยจึงต้องมีการบริหารจัดการแบบบูรณาการที่ร่วมมือกันทุกภาคส่วน มีการดำเนินการในเรื่องนี้อย่างจริงจังและต่อเนื่อง

กลุ่มตัวอย่างส่วนมากเป็นเพศชายจำนวน มีสถานภาพสมรสจำนวน มีอายุระหว่าง 41–50 ปี ระดับการศึกษาส่วนมากจบการศึกษานุปริญญา ประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไป มีรายได้ต่อเดือน 10,001–25,000 บาท ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ส่วนมากอาศัยอยู่มากกว่า 21 ปี ขึ้นไป มีความคิดเห็นว่าการบริหารและจัดการความร่วมมือเชิงบูรณาการในการป้องกันอุทกภัยของจังหวัดนนทบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.34$, S.D. = 0.39) มีความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารและจัดการน้ำท่วมทั้ง 5 ด้าน พบว่าอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.77$, S.D. = 0.29) ปัจจัยประชากรศาสตร์ด้านอายุ ระดับการศึกษา รายได้ต่อเดือนและระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ส่งผลต่อการบริหารและจัดการความร่วมมือเชิงบูรณาการในการป้องกันอุทกภัยของจังหวัดนนทบุรี แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

กระบวนการความร่วมมือเชิงบูรณาการประกอบด้วย การแสวงหาข้อมูล การแสวงหาการปรับเปลี่ยน การกำหนดนโยบายและแผนกลยุทธ์ร่วมกัน การแลกเปลี่ยนทรัพยากร และการสร้างความร่วมมือกัน โดยที่ต้องพิจารณาให้มีส่วนร่วมทุกภาคส่วนอย่างจริงจังและจริงใจ โดยที่ปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญ คือ ความเจริญเติบโตของจังหวัดนนทบุรี

ข้อเสนอแนะ

1. ควรมีการจัดตั้งคณะกรรมการการบริหารและจัดการความร่วมมือเชิงบูรณาการในการป้องกันอุทกภัยของจังหวัดนนทบุรีทุกระดับทั้งระดับจังหวัด ระดับพื้นที่ และระดับชุมชน
2. ความคิดเห็นเกี่ยวกับการบริหารและจัดการความร่วมมือเชิงบูรณาการในการป้องกันอุทกภัยของจังหวัดนนทบุรี พบว่าด้านการแลกเปลี่ยนทรัพยากรอยู่ในระดับมากที่สุด จึงควรเปิดโอกาสให้ภาคส่วนต่าง ๆ ได้มีการพูดคุย แลกเปลี่ยนทรัพยากร เพื่อความสัมพันธ์ที่ดีต่อไป

3. ให้อำนาจ (Empower) กับประชาคมและคณะกรรมการระดับต่าง ๆ ทั้งด้านทรัพยากรและอื่น ๆ ในการบริหารและจัดการความร่วมมือเชิงบูรณาการในการป้องกันอุทกภัยของจังหวัดนันทบุรีโดยมุ่งเน้นกลุ่มคนที่พอกอาศัยในพื้นที่เป็นเวลานาน
4. จัดตั้งเครือข่ายการบริหารและจัดการความร่วมมือเชิงบูรณาการในการป้องกันอุทกภัยของจังหวัดนันทบุรี ในพื้นที่ที่คาดว่าจะเกิดอุทกภัยหรือน้ำท่วม เพื่อช่วยเฝ้าระวัง
- ส่วนข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไปคือ ควรศึกษาเรื่องผลกระทบจากน้ำท่วมของจังหวัดนันทบุรีส่งผลอย่างไรทั้งในระดับจังหวัด ภูมิภาค และประเทศ

เอกสารอ้างอิง

- เฉลิมเกียรติ คงวิเชียรวัฒน์. (2561). *การบริหารจัดการอุทกภัยอย่างบูรณาการตามยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี*. กรุงเทพฯ: วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร.
- ชลประทาน, กรม. (2556). *คู่มือปฏิบัติงานด้านบริหารจัดการน้ำ*. กรุงเทพฯ: กรมชลประทาน คณะทำงานย่อยจัดทำคู่มือด้านบริหารจัดการน้ำ.
- ประยูร เย็นใจ. (2560). *การบริหารจัดการน้ำและการประเมินผลสัมฤทธิ์การใช้พื้นที่ลุ่มต่ำลุ่มน้ำเจ้าพระยา กรณีศึกษา : ทุ่งผักไห่*. กรุงเทพฯ: กรมชลประทาน กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- ณัฐภัทร อนนท์. (2554). *การบริหารวิกฤติการณ์น้ำท่วมปี 54 : กรณีศึกษา ชุมชนเทศบาลนครปากเกร็ด (ปากเกร็ดโมเดล)*. การค้นคว้าอิสระ บธ.ม. ปทุมธานี: มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี.
- ไทรรัตน์ โภคพลากรณ์. (2558). *การจัดการสมัยใหม่ หน่วยที่ 7 เอกสารการลอนชุดวิชาการบริหารสำหรับนักปกครองท้องถิ่น*. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมิกราช.
- ทวีศักดิ์ ธนเดโชพล. (2558). *ความร่วมมือในการจัดการภัยพิบัติเพื่อป้องกันและบรรเทาอุทกภัย กรณีศึกษา: จังหวัดชุมพรและจังหวัดสงขลา*. ดุษฎีนิพนธ์ ปรี.ด. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- สมพร คุณวิจิต. (2560). *โครงการ การเตรียมพร้อมรับมือภัยพิบัติในประเทศไทย: ศึกษาการรับรู้ความเสี่ยงจากภัยพิบัติและพฤติกรรม การเตรียมความพร้อมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ธุรกิจห้างร้าน และครัวเรือน*. รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์. สงขลา: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- อักรณัย ขวัญอยู่. (2561). *พฤติกรรมการปรับตัวของผู้ประสบภัยพิบัติทางธรรมชาติ กรณีศึกษา: ผู้ประสบภัยอุทกภัยจากเหตุการณ์มหาอุทกภัย ปี 2554 ในพื้นที่จังหวัดปทุมธานี พระนครศรีอยุธยา และนครปฐม*. *Journal of Humanities and Social Sciences Review (JHSSR)*, 20(2), 157-178.
- อรพรรณ ศรีเสาวลักษณ์. (2557). *โครงการประเมินผลกระทบทางเศรษฐกิจในภาคครัวเรือนจากเหตุการณ์น้ำท่วม พ.ศ. 2554: กรณีศึกษาอำเภอบางบัวทอง อำเภอลองหลวงและเขตดอนเมือง*. รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม.
- Agranoff, R. & McGuire, M. (2003). *Collaborative Public Management: New Strategies for Local Governments*. Washington, DC: Georgetown University Press.
- Buckland, J. & Rahman, M. (1999). *Community-based disaster management during the 1997 Red River Flood in Canada*. *Disasters*, 23(3), 174-191.
- Buckle, P., Marsh, G. & Smale, S. (2003). *The development of community capacity as applying to disaster management capability (project 14/2002)*. Mt Macedon, Australia: Emergency Management Australia.
- Manyena, S.B. (2006). *The Concept of Resilience Revisited*. *Disasters*, 30(4), 433-450.
- Tony Bovaird, Elke Loeffler(Editors). (2005). *"Public Governance in a Network Society"* (by Elke Löffler) in *Public Management and Governance*. (3rd ed). Milton Park, Abingdon, Oxfordshire, UK: Routledge.
- <https://mgronline.com/crime/detail/>. February 17th, 2024.
- <https://www.sanook.com/news/>. February 17th, 2024.